

PREDLOG MODELA ZA NASTAVAK REALIZACIJE PROGRAMA STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA LICA SA STEČENIM VISOKIM OBRAZOVANJEM U 2013/14. GODINI

I UVOD

Vodjeni idejom da institucije sistema treba da omoguće šansu visokoškolcima da se stručno osposobljavanje Vlada je prošle godine pokrenula Projekat stručnog osposobljavanja visokoškolaca. Osnovni cilj Programa je bio, olakšati prelazak iz obrazovnog procesa u svijet rada i osposobljavanje visokoškolaca za samostalno obavljanje poslova.

Program je omogućio svim licima sa stečenim visokim obrazovanjem, bez radnog iskustva, da tokom devet mjeseci stručnog osposobljavanja steknu znanja, vještine i kompetencije koje će im omogućiti samostalno obavljanje posla. Ovako uspostavljen sistem omogućio je visokoškolcima da steknu odgovarajuće radno iskustvo, dok je poslodavcima i u javnom i privatnom sektoru omogućeno da prepoznaju potrebe za stručnjacima, koje bi, po isteku perioda stručnog osposobljavanja mogli radno angažovati.

Devetomjesečno stručno osposobljavanje, tokom kojeg korisnici imaju naknadu u neto iznosu od 50% prosječne neto zarade u Crnoj Gori u prethodnoj godini, jeste svojevrsna podrška obrazovanju mladih i podsticaj da kroz dokazivanje u radnom okruženju lakše dođu do zaposlenja i ostvare svoj cilj.

II REALIZACIJA PROGRAMA u 2012/13

Program se sprovodi u skladu s odredbama Zakona o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem (»Sl. list Crne Gore«, br. 38/12) i Pravilnika o načinu objavljivanja javnog poziva, postupku i kriterijumima za stručno osposobljavanje (»Sl. list Crne Gore«, br. 46/12).

Sredstva za realizaciju Programa obezbijedena su u Budžetu Crne Gore za 2013.godinu u iznosu od 10 miliona eura.

Realizacija Programa otpočela je 10. septembra 2012. godine objavljivanjem Javnog poziva poslodavcima za učešće u programu.

U skladu sa odredbama Pravilnika prijava poslodavaca je trajala od 15. septembra – 15. oktobra 2012. godine, ali je isti zbog kašnjenja sa prijavama produžen za još sedam dana.

15. oktobra 2012. godine otvorena je na Portalu E-uprave Prijava za visokoškolce.

Iako se neposredno pred početak prijave korisnika na evidenciji Zavoda za zapošljavanje nalazilo oko 2.900 lica koja su ispunjavala uslov za korisnike, na dan 15. oktobra 2012. godine prijavu na Portalu je otpočelo i/ili završilo 4.503 lica.

Kako bi bile izbjegnute bilo kakve zloupotrebe, informacijski osnov je napravljen tako da je nakon prijave korisnika (koji je unosio ime i prezime, JMBG, odabrao ustanovu na kojoj je stekao visoko obrazovanje i unio prosječnu ocjenu tokom studiranja), ova informacija je »uparivana« sa bazama podataka svih ustanova visokog obrazovanja u Crnoj Gori.

Nakon uspješno obavljena prva dva koraka, korisnik je dobio listu u kojoj su bili navedeni svi poslodavci koji su tražili osobe koje su završile određeni studijski program, na osnovu koje je korisnik označavao svojih 5 preferenci za stručno osposobljavanje po redoslijedu prioriteta.

Nakon zatvaranja izbora pet preferenci od strane korisnika 30. novembra 2012, informacijski sistem je pokrenuo algoritam koji je automatski formirao rang listu, na osnovu 1) prosječne ocjene korisnika i 2) izabranih preferenci svakog korisnika.

Šansu za stručnim osposobljavanjem dobilo je 4211 visokoškolaca. tj, svi oni koji su se prijavili.

Nakon završenog procesa »upućivanja« poslodavac i korisnik sklapaju Ugovor, od čega jednu kopiju dostavljaju Upravi za kadrove/Zavodu za zapošljavanje.

U cilju što kvalitetnije realizacije programa i ostvarivanja osnovnog cilja Programa sprovedena je anketa sa korisnicima programa (visokoskolcima) kako bi se uvidjele prednosti i nedostaci Programa i u toku same realizacije Programa reagovalo ako je to neophodno.

Na Portalu eUprave kreirana je elektronska anketa kojom su se korisnici odredili po pitanju efekata Programa stručnog osposobljavanja, a omogućeno je i prikupljanje komentara i ocjene samog programa. Anketu je bilo moguće popuniti do 10. maja 2013. godine. U tom periodu Anketu je popunilo 1624 korisnika Programa.

Više od 90% korisnika ocijenilo je Program kao veoma uspješan i koristan.

III UOČENI PROBLEMI TOKOM REALIZACIJE PROGRAMA

Neki od problema na koje je ukazala dosadašnja realizacija Programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem odnose se na:

- Neadekvatan način vođenja podataka o licima koja su stekla visoko obrazovanje (od nedosljednosti u pogledu broja indeksa, do neslaganja u pogledu upisane prosječne ocjene ostvarene u toku studija, pa sve do onih gdje je realizacija Programa ukazala na činjenicu da se ovakvi podaci uopšte ne vode),
- Odsustvo prakse da se lice, nakon stečenog visokog obrazovanja, prijavi na evidenciju Zavoda za zapošljavanje,

- Nedovoljnu informisanost studenata prilikom odluke o upisu na određeni program, što je potvrđeno kroz insistiranje da im se prizna da su završili nešto što nisu i stekli zvanje koje nisu stekli,
- Insistiranje poslodavaca da (uprkos brojnim objašnjenjima) oni izvrše izbor korisnika, ne poštujući činjenicu da je presudni kriterijum za izbor korisnika prosječna ocjena stečena tokom osnovnih studija,
- Nedovoljna informisanost poslodavaca o nazivima pojedinih studijskih programa,
- Nedostatak kulture poštovanja vremenskih rokova i od strane poslodavaca, ali i od strane korisnika koji su propustili priliku da učestvuju u programu iz razloga što svoju prijavu nijesu otpočeli na vrijeme.
- Odustajanje jednog broja poslodavaca od programa nakon dodjeljivanja korisnika.
- Velika regionalna disproporcija između ponude i tražnje. Veliki broj visokoškolaca iz sjevernog regiona instistirao je i birao poslodavce iz Podgorice ili opština na primorju.
- Nezadovoljstvo korisnika koji su u fazama »ručnog« povezivanja dobijeljeni poslodavcima u mjestu njihovog prebivališta.
- Često velika očekivanja od strane visokoškolaca i nerealni zahtjevi.
- Nezadovoljstvo korisnika sa poslodavcima koje su sami birali.

1. Sistemska pitanja koja su otvorena nakon početka implementacije Programa

- Potreba jasnog definisanja upisne politike, u skladu sa potrebama na tržištu rada,
- Potreba osnaživanja statistike o nezaposlenima i karijernog usmjeravanja,
- Potreba izmijena Zakona o visokom obrazovanju, kako bi se definisala obavezna praksa tokom studija.
- Potreba za boljom bazom podataka o broju i licima koja su završila pripravnički staž u Crnoj Gori, jer je postojala mogućnost da se prijave visokoškolci koji su odradili pripravnički staž.

2. Rizici u vezi Programa

- Program može dovesti do smanjivanja aktivacije mladih za samostalnim traženjem posla i preuzimanjem odgovornosti za izbor fakulteta, jer država preuzima obavezu da nakon njihovog školovanja »iznađe« mogućnost za stručnim osposobljavanjem za samostalni rad.
- Program je predvidio da se samo jednom godišnje realizuje ciklus stručnog osposobljavanja, i to od 15. januara, što znači da svi visokoškolci koji u međuvremenu diplomiraju ne mogu početi sa stručnim osposobljavanjem, već se stimulišu da čekaju na evidencijama Zavoda na sljedeći krug i da ne preduzimaju ništa da sami traže odgovarajuće zaposlenje.
- Mogućnost polaganja stručnog ispita nakon 9 mjeseci je uslov za rad u državnim organima, međutim, polaganjem tog ispita visokoškolci ne postaju konkurentniji u

privredi i ne doprinosi se njihovom većem zapošljavanju, što bi svakako trebao biti primarni cilj – veće zapošljavanje u privredi.

- Najveći broj visokoškolaca birao je državni sektor.

IV MODEL NASTAVKA PROGRAMA u 2013/14

Na osnovu detaljne analize realizacije Projekta stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem, uočenih prednosti i nedostataka, kao i rizika, predlaže se modifikovani Program za narednu godinu.

Osnovna načela modifikovanog Programa:

1. Zbog potrebe racionalizacije zapošljavanja u javnom sektoru, u narednoj godini, akcenat bi bio na poslodavcima iz privatnog sektora. Državni organi bi bili isključeni iz Programa (ministarstva, organi uprave, zavodi i sl.), osim ustanova prosvjete, zdravstva, policije, vojske i privredna društava u većinskom državnom vlasništvu. Organi lokalne samouprave takodje ne bi bili uključeni u Program.
2. Omogućilo bi se "uparivanje" korisnika i poslodavaca samo u dva kruga. Prvi krug podrazumijevao bi elektronsko uparivanje, dok bi se u drugom krugu poslodavcima (samo onima koji budu na početku Programa prijavljeni) omogućilo da mogu da izaberu nekog od preostalih visokoškolaca sa liste (samo oni visokoškolci koji budu prijavljeni na samom početku).
3. Visokoškolcima će biti omogućeno da povećaju listu "preferencija" (7 preferencija), kako bi se omogućila veća šansa za dobijanjem poslodavca.
4. Visokoškolcima će se omogućiti da u svakom trenutku mogu vidjeti na kojoj su poziciji u zavisno od mjesta koje su izabrali. Preferencije će biti moguće mijenjati do samog isteka roka za prijavljivanje.
5. Očekuje se da će u ovoj godini biti oko 3000-3500 novih visokoškolaca.(od toga oko 1500 nostrifikovanih)
6. Kontinuirano ažurirati baze crnogorskih studentskih jedinica Univerziteta Crne Gore.
7. Neophodno je da privatni univerziteti naprave elektronsku bazu svojih studenata.
8. Zbog brojnih zahtjeva korisnika, ali i poslodavaca, prije početka Programa izvršiti objedinjavanje pojedinih studijskih programa u »oblasti«, kako bi što veći broj budućih korisnika imao veći broj mogućnosti izbora željenog poslodavca.

9. Program bi otpočeo u septembru 2013. godine sa objavljivanjem Javnog poziva poslodavcima za učešće u programu.
10. Sredstva za realizaciju Programa morala bi se obezbijediti iz Budžeta Crne Gore za 2014. godinu u iznosu od oko 7 miliona eura.
11. Na osnovu objavljenih rang lista, Uprava za kadrove bi vršila »upućivanje« kod poslodavaca iz javnog sektora, a Zavod za zapošljavanje »upućivanje« kod poslodavaca iz privatnog sektora.
12. Korisnici Programa počeli bi sa osposobljavanjem 15. Januara 2014.
13. U direktnoj realizaciji Programa bili bi uključeni Nadzorni odbor(potpredsjednik Vlade za ekonomsku politiku i finansijski sistem, ministar prosvjete, ministar unutrašnjih poslova i ministar rada i socijalnog staranja) i Koordinacioni odbor, sastavljen od predstavnika: Kabineta potpredsjednika Vlade za ekonomsku politiku i finansijski sistem, Ministarstva za informaciono, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Uprave za kadrove i Ministarstva prosvjete.
14. Omogućiti kompanijama koje će zaposliti visokoškolca koji je završio program osposobljavanje (2012/13) da za njega plaća manje obaveze po osnovu poreza i doprinosa. U tom cilju neophodno je izmijeniti Uredbu o subvencijama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica.